

ІННОВАЦІЙНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ І ЛІДЕРСТВО:
проект і мікропроекти - II

Відповідальні редактори

Т. Фініков, Р. Сухарські

Варшава, 2017

Бережна С. В., Беззубенко А. В., Олійник Т.А,

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
В ПРАКТИКУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКИХ ВНЗ

Анотація

В статті подається досвід Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди у впровадженні у практику освітньої діяльності елементів дистанційного навчання. Особливу увагу приділено специфіці дистанційного викладання історичних курсів.

Ключові слова: вища освіта, дистанційне навчання, історичні дисципліни, Україна.

Abstract

The article is devoted to the experience of the H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University in introducing into the educational practice elements of distance learning. Attention is paid to the specifics of distance teaching of historical courses.

Key words: higher education, distance learning, historical courses, Ukraine.

Траєкторія трансформації сучасного суспільства значною мірою формується під впливом процесів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Вони істотно впливають не тільки на стан економіки і рівень життя людей, але й на їхній інтелектуальний потенціал та вимоги до якості освіти. Ось чому важливим завданням побудови інформаційного суспільства стає впровадження таких технологій в освітню сферу.

На сьогоднішній день нормативно-правовою базою впровадження і розвитку дистанційної форми навчання у системі вищої, професійної, загальної та післядипломної освіти в Україні є: Закон України "Про Національну програму інформатизації" від 4 лютого 1998р. № 74/98-ВР [8]; Постанова Кабінету Міністрів України

"Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки" від 7 грудня 9005р. №9 1153 [3]; Постанова Верховної Ради України "Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006-2008 роки" № 3075-ІУ від 4 листопада 2005 р. [4]; Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України "Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні" від 23 червня 2005 р. [10]; Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2003 р. № 1494 "Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки" [6]; Наказ Міністерства освіти і науки України від 7 липня 2000 р. № 293 "Про створення Українського центру дистанційної освіти" [11]; "Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні" від 20 грудня 2000р. [12]; Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" від 31 липня 2000 р. № 928/2000 [7]; Закон України "Про вищу освіту" від 1 липня 2014р. [1]; Положення "Про дистанційне навчання" від 30 квітня 2013 р. [5]; Вимоги до ВНЗ та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ що надають послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями від 31 жовтня 2013 р. [2]; Національна програма інформатизації №Д 16 жовтня 2012 р. [9]. Частина положень цих документів є актуальною і сьогодні, інша частина, без сумніву, застаріла та втратила актуальність. У багатьох навчальних закладах впродовж цих років Розроблені також свої нормативні документи стосовно дистанційного навчання різного ступеня повноти та досконалості.

Процеси глобалізації, інтернаціоналізації, імплементації цифрових технологій навчання є домінантою для модернізації європейської вищої освіти. В цих умовах участь в міжнародних

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРАКТИКУ...

проектах, орієнтованих на трансфер інноваційних освітніх та управлінських технологій, подібних польсько-українському проєкту "Інноваційний університет та лідерство" (2014-2016рр.), дозволяє зробити здобутком української вищої школи численні напрацювання польської академічної спільноти.

Одним з реальних прикладів плідності такої співпраці є запровадження у навчальний процес історичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (далі — ХНПУ) певних форм дистанційної освіти, які застосовуються і цілком виправдали себе вже не один рік у Варшавському університеті. Першими кроками організаційного характеру на цьому шляху стало створення на факультеті підрозділу — Центру забезпечення керівництва дистанційним навчанням. На роль платформи, на якій має бути розгорнута освітня діяльність, обране віртуальне навчальне середовище Моосіє. Здійснено вибір належних керівників, що здатні забезпечити виконання цього вельми складного для гуманітарного підрозділу завдання. Відповідна увага була приділена наявності належного технічного та програмного забезпечення.

Центральним елементом в розгортанні цієї роботи стало формування розуміння викладачами невідворотності змін та появи можливостей, які надають дистанційні технології в ході навчання історичним дисциплінам. Перші уяви, які створювали надії легкості і простоти — лише завантаж наявні у тебе матеріали на відповідну освітню платформу, відкрий доступ до них для студентів і навчання по-новому у дії — виявилися ілюзією. Початок розробки викладачами факультету власних навчальних матеріалів до дистанційних курсів показав всю складність розпочатого. Це пояснюється, по-перше, необхідністю встигати за швидким розвитком технологічної основи для дистанційного навчання, по-друге, вимагає спеціальних навичок та прийомів педагогічної роботи.

Сьогодні можна вже констатувати, що викладачі нашого факультету продемонстрували здатність успішно долати такі труднощі. Свідченням цього є розроблені та завантажені на освітню платформу Моосіє дистанційні курси з історичних дисциплін, які **викладаються** на IV-V курсах. Серед них: "Історія України", "Історія міжнародних відносин", "Теорія та методика джерелознавства", "Історіософія", "Етнополітика в незалежній Україні", "Новітня історія країн Європи та Америки", "Археологія України", "Історія середніх віків", "Історія західних і південних слов'ян" тощо. Активність та висока мотивація педагогічних працівників факультету зумовлена не лише власним бажанням підвищити рівень своєї професійної кваліфікації, але й вдало стимульована проходженням спеціально-орієнтованих відповідних навчальних курсів. В ході цих курсів основна увага була звернута на формування вмінь застосування нестандартних способів передачі знань, міждисциплінарному підході, забезпеченні взаємодії окремих частин курсів з іншими суміжними дисциплінами, засобах візуалізації історичних карт, різноманітних таблиць, технологіях використання аудіо- та відеоматеріалів.

Специфіка історичних курсів в умовах дистанційної освіти зумовлює використання більшістю викладачів історичного факультету таких форм навчально-пізнавальної діяльності студентів, як робота із значно більш широким за структурою та обсягом ніж у минулому комплексом інфографічних навчально-методичних матеріалів. Така особливість створює додаткову мотивацію до підвищення якості навчально-методичних матеріалів, постійної уваги **До** введення в навчальний процес новітньої літератури та сучасних методичних підходів до вивчення історичних фактів або явищ.

В процесі надання дистанційної освіти основна увага все більше зміщується на студента та підтримку його навчальної діяльності. Викладач значно більшою мірою, ніж в традиційній моделі,

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРАКТИКУ...

набуває роль ментора, консультанта, коуча, того, хто допомагає в успішному засвоєнні історичної інформації, оволодінні студентами навичками роботи з електронними виданнями, підручниками, електронними бібліотеками, мережевими сервісами тощо. Надзвичайно важливою стає постійна турбота про високу навчальну активність та мотивацію у студентів, підтримання постійного контакту студентів із викладачем та взаємодію студентів між собою за допомогою використання телекомунікаційних засобів.

Дистанційні курси, що створені і далі розробляються викладачами факультету, являють собою дидактичний, програмний та технічний комплекс, за допомогою якого можливо достатньо ефективно реалізувати цикл вивчення історичної дисципліни, використовуючи при цьому як традиційні, так і дистанційні навчально-інформаційні компоненти (лекції, семінарські заняття, консультації, тестовий контроль тощо). Така форма засвоєння історичної дисципліни має декілька суттєвих переваг: відносно гнучкий графік організації навчального процесу; відсутність потреби у перебуванні студента і викладача в аудиторії; можливість активного моніторингу викладачем навчальної діяльності студента; підвищення рівня індивідуалізації навчання; автоматизацію проведення контрольних або тестових перевірок; підвищення ступеня наочності навчального матеріалу, що є дуже важливим для викладання історії.

В центрі уваги викладачів історичного факультету ХНПУ лежить процес розробки дистанційного курсу. На першому етапі проводиться структурування відібраних текстів, логічна побудова їх частин, проектування структури понятійного апарату і інструментальної частини курсу — контролю, обговорень тощо. Дуже важливим компонентом "методичного дизайну" є планування гіпертекстової структури курсу, тобто системи посилань і переходів між поняттями, змістовними і інструментальними компонентами.

Після цього проводиться створення і розміщення матеріалів в обраній веб-структурі, формування системи переходів і посилань, реалізація контролю, комунікаційних заходів тощо. Типовий дистанційний курс з історичної дисципліни складається з таких елементів, як робоча навчальна програма до курсу, література та джерела, лекції, методичні рекомендації до вивчення курсу та до семінарських занять, система діагностики і контролю знань (тести до кожної теми, підсумкові тести), довідковий матеріал, необхідні посилання, ключові слова, тезаурус або глосарій тощо.

Ще одним напрямом, розвитку якого дало активний поштовх запровадження дистанційної освіти, стало створення комплексів тестових завдань для основних історичних курсів. Їх застосування дозволило активізувати роботу студентів у міжсесійний період, значно полегшило прийом викладачами заліків та іспитів, дозволило істотно знизити елемент суб'єктивності при оцінці знань студентів.

Вочевидь, дистанційна форма навчання висуває чимало додаткових вимог до інформаційної культури викладачів і студентів, вимагає відповідного матеріально-технічного забезпечення. Однак, ці проблеми успішно вирішуються як викладачами, так і адміністрацією університету.

Серед особливостей підходу до дистанційної освіти на нашому факультеті слід зазначити те, що першочергова увага приділяється формуванню команд розробників суспільно-гуманітарних дисциплін, а особливо включенню в їхній склад найбільш активних і підготовлених студентів, зацікавлених у професійному самовдосконаленні, використанні цифрових ресурсів та соціальних мереж для неформального навчання. Такий підхід допомагає підключити до навчальної діяльності різноманітні сервіси, що є привабливими для студентів, а також дослідити засоби підвищення мотивації студентів. Це відкриває досі невикористані можливості активного

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРАКТИКУ...

опрацювання навчальних курсів, організації сприятливого середовища для продуктивної співпраці, свідомого переходу в навчанні та дослідженні від пасивного до інтерактивного сприйняття контенту.

Виразний акцент на нашому факультеті приділяється магістерським програмам, покликаним встановити баланс між освітою для кваліфікації, соціалізації та особистісного розвитку науково-педагогічних кадрів. Характерною особливістю дистанційного навчання цієї категорії студентів є використання різноманітних високотехнологічних засобів та інструментів для проектування моделей, візуалізації даних, розробки медіа-контенту (в тому числі програмне забезпечення для веб-конференцій та потокового відео, для завантаження і створення відео з веб-камери або каналів УоїТиБе та ін.).

Висновки

Реалізація розпочатою ще в 2014 році мікропроєкту з імплементації технологій дистанційного навчання на історичному факультеті Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди дозволив сьогодні запровадити досить ефективні та адекватні специфіці вивчення історичних дисциплін елементи дистанційного навчання. Це відкрило значно ширші можливості підвищити мотивацію студентів до засвоєння навчального матеріалу, а відтак — і результативність навчання, оновити зміст навчальних курсів, залучити викладачів до використання інноваційних форм взаємодії зі студентами.

Перспективи подальшого впровадження цих технологій дозволяє плекати надію на включення в це поле нових типів курсів, розвиток міжнародного співробітництва, появу цільового замовлення на професійний розвиток викладачів в цьому напрямі, розробку відкритих дистанційних курсів, вивчення яких захоплює сучасного інтелектуала, зацікавленого історичним знанням.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
2. Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями: Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.10.2013 № 1518 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13>
3. Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки": Постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 1153 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/06.html>
4. Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006-2008 роки: Постанова Верховної Ради України № 3075-IV від 4 листопада 2005р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/05.html>
5. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 р. № 466 (зі змінами) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z07.03-13>
6. Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки: Постанова Кабінет міністрів України від 23 вересня 2003р. № 1494 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1494-2003-n>
7. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31 липня 2000 р. № 928/2000 // Офіц. вісн. України. - 2000. - № 31. - С.11-13.
Про Національну програму інформатизації: Закон України прийнятий 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР // Офіц. вісн. України. - 1998. - № 10. - С. 5-14.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПРАКТИКУ...

9. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 16 жовтня 2012 р. № 5463-VI (зі змінами) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16730150;jsessionid=8DF018912DBA6EE11A72BEA33E8D0820>
10. Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні: Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 23 червня 2005 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/04.html>
11. Про створення Українського центру дистанційної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 7 липня 2000р. № 293 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/01.html>
12. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. - Київ, 2000. - 12 с.